

სარჩევი

ქართული ლიტერატურა თარგმანებში

რუსთველის უცნობი ლექსის საიდუმლო ----- 5

კვლევები: ენათმეცნიერება

ზურაბ ბარათაშვილი: ქცევის გრამატიკული კატეგორია ქართულში და „საუღლებელი პრეფიქსები“ შემერულში ----- 17

მაია ბარნაველი: სახარებისეული „მკალისა“ და „ველური თაფლის“ განმარტებისათვის (მკალი, რომელი არს დანაკის-კუდი, თაფლი ველური - მეღალღრია) ----- 81

კვლევები: ქართული ლიტერატურა

ჰაიატე სოტომე: რომანტიკოსების გეოპოეტური სტრატეგიები ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში ----- 109

ლელა ხაჩიძე: რომანოზ მელოდოსი და ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის ერთ-ერთი უძველესი ნიმუში ----- 133

ელგუჯა ხინთიბიძე: რუსთველური მხატვრული სახე შექსპირის ციმბელინში ----- 163

სოფიო გულიაშვილი: გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების ახალი რუსული თარგმანი ----- 175

კვლევები: ქართული ხელოვნება

ქეთევან გონგაძე: მაცხვარიშის მთავარანგელოზთა ეკლესი-ის მოხატულობის საზრისი ----- 203

კვლევები: ქართულ-სამღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობები

ანტონი სტობარტი: მარჯორი უორდროპი და გურია ----- 229

ქართველოლოგიური ქრონიკა

პიტერ სკინერი: არნოლდ ლ. ზისერმანის წიგნი ოცდახუთი წელი კავკასიაში - 1842-1867 ----- 241

ანტონი ანდერსონი: ელგუჯა ხინთიბიძის მონოგრაფიის შე-სახე ----- 261

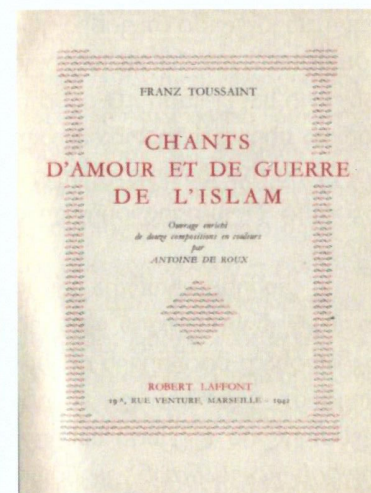
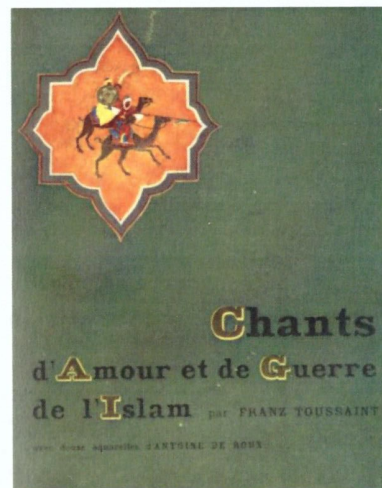
ვეფხისტყაოსნის კომენტარებისათვის

ელგუჯა ხინთიბიძე: ორიოდ კომენტარი ვეფხისტყაოსნის ქაჭეთის შესახებ ----- 267

ქართველოლოგი THE KARTVELOLOGIST JOURNAL OF GEORGIAN STUDIES, 27, 2018

ქართული მწერლობა თარგმანებში
GEORGIAN LITERATURE IN TRANSLATIONS

რუსთველის უცნობი ლექსის საიდუმლო

ჟურნალის წინამდებარე ნომერში ვაქცევნებთ რუსთ-ველისეულად მიჩნეული ერთი უცნობი ლექსის ფრანგულ თარგმანს და ამ ფრანგული დედნიდან შესრულებულ ქართულ თარგმანებს. ფრანგული თარგმანით გამოქვეყნე-ბულმა ამ ლექსმა XX ს-ის ქართულ სამეცნიერო წრეებსა და პრესაში დიდი აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია.

1942 წელს მარსელში გამოიცა არაბულიდან ფრანგუ-ლად თარგმნილი ლექსების კრებული, სათაურით – „სიყ-ვარულისა და ომის ისლამური სიმღერები“. მთარგმნელი და გამომცემელი – ფრანც ტუსენი [Franz Toussaint, *Chants d'Amour et de Guerre de l'Islam*, Marseille, 1942]. კრებულში

შეტანილია პროზაულად თარგმნილი არაბული, სპარსული, ავღანური, ბელუჯისტანური, ალტაური, თურქული, ეგვიპტური, მაროკოული, ჰოგარული, ჩერქეზული და მათ შორის ქართული ლექსები, ქვესათაურით – *Géorgie*. ქართული განყოფილება წარმოდგენილია ოთხი ლექსით: თავად ზუმელის ვარდი, შავთელის დაბრკოლება, რუსთველის ვეფხის ტყავი და ანონიმის ღამე. ამ ლექსთაგან არც ერთი არაა ცნობილი ქართული წყაროებით, ავტორთაგან ცნობილია რუსთველი და შავთელი, თუმცა მათი სახელები ფრანგულ კრებულში თავისებური ტრანსკრიპციითაა – *Chavtali, Roustoual*. ცნობა ამ კრებულის შესახებ ქართულ პრესაში გასული საუკუნის 40-იანი წლების ბოლოს გამოქვეყნდა და აზრთა სხვადასხვაობა პუბლიკაციისეული ფაქტების ჭეშმარიტების თაობაზე დღემდე არსებობს. უმთავრესი საკამათო საკითხი რუსთველისეულად მიჩნეული ლექსის ჭეშმარიტებაა.

კომენტატორთა ერთი ნაწილი კატეგორიულად უარყოფს ტუსენისეული ფაქტების ნამდვილობას. ამისთვის კი საკმარისად მიიჩნევენ იმას, რომ ეს ლექსები ქართული წყაროებით უცნობია და ამ ცნობებში ზოგი რამ გაუგებარია: რუსთველის ლექსის სახელწოდებაა *ვეფხის ტყავი*, მაგრამ *ვეფხისტყაოსანთან* კავშირი არა აქვს; რუსთველისა და შავთელის სახელები გაუგებარი სახითაა მოხსენიებული; საქართველო მოქცეულია მაჰმადიანურ ქვეყანათა შორის... და, რაც მთავარია, რუსთველის სახელით ყალბისმქმნელობის ფაქტები XIX და XX საუკუნის ევროპულ ჟურნალ-გაზეთებში დასტურდება (ა. თალასოს *ანთოლოგია*; ტრიკოგლიდისის თარგმანები).

საწინააღმდეგო პოზიციაზე დგას და ტუსენის პუბლიკაციას მნიშვნელოვან სიახლედ მიიჩნევს ამ ფაქტის კომენტატორთა მეორე ჯგუფი. ეს პოზიტიური თვალსაზრისი შემდეგ ფაქტებს ემყარება: ფრანგ ტუსენი არ არის სენსაციებს თუ გასამრჯელოს გამოდევნებული ახალბედა მწერალი თუ ჟურნალისტი. იგი ცნობილი აღმოსავლეთმცოდნე და არაბული, სპარსული და სანსკრიტული პოეზიის მთარგმ-

ნელია. მისი პუბლიკაცია არაა მხოლოდ ქართული, ან ორიოდ სხვა ნაკლებად ცნობილი ქვეყნის მკითხველისადმი მიმართული, მკითხველი რომ შეცდომაში შეიყვანოს. მის კრებულში შეტანილია აღმოსავლური ლიტერატურის კლასიკური ნიმუშებიც: ჯალალ ედ დინ რუმის და ჰაფიზის ლექსები, ომარ ხაიამის რუბაიები, ნაწყვეტები ათას ერთი ღამიდან და სხვა. ასევე, რაც მთავარია, აღმოსავლური რელიგიური ლიტერატურის ნიმუშები – სურები *ყურანიდან*.

ფ. ტუსენის ზეპირი გადმოცემით, რომელიც მან ამ საკითხით დაინტერესებულ ქართველ მკვლევარებს მიაწოდა, მას რუსთველის ლექსი ამოუღია ქაიროს უნივერსიტეტის წიგნთსაცავში დაცული აბუ ლ-ფარაჯის არაბული ლექსების კრებულიდან. ფიქრობენ, რომ ეს ავტორი უნდა იყოს წარმოშობით სირიელი ქრისტიანი არაბულენოვანი მწერალი, დაბადებული 1225 წლის ახლოს (ზოგი მკვლევარის დაზუსტებით, აბუ ლ-ფარაჯ იბნ ალ-იბრი) – ცნობილი სირიელი მწერალი, მთარგმნელი და კომპილატორი – ეპისკოპოსად მსახურობდა სომხეთში, ცხოვრობდა აზერბაიჯანშიც. მის ნაწერებში არის ცნობები იბერიელებზე, ქართველთა ქრისტიანობაზე მოქცევის თაობაზე, მონღოლებისა და ქართველების ურთიერთობაზე.

ყველა ეჭვი ფ. ტუსენის პუბლიკაციის ნამდვილობის წინააღმდეგ არის სავარაუდო; ყველა მათგანი ფაქტების ჭეშმარიტებაზე მიმათითებლადაც შეიძლება იქნას ინტერპრეტირებული: სპეციფიკური დაწერილობა რუსთველისა და შავთელის სახელებისა (*რუსთვალ/ რუსთუალ* ; *შავთალ*) შეიძლება ჩაითვალოს არაბული ანბანის სპეციფიკით განპირობებულ არასწორ წაკითხვებად, ან ფრანგულ ენციკლოპედიებში მოხსენიებულ რუსთველის მცდარი სახელწოდების განმეორებად. რუსთველის ლექსი ისეთი ხელნაწერიდან ამოღებულად შეიძლება იქნეს მიჩნეული, რომელიც პოემა *ვეფხისტყაოსნით* იწყებოდა და ლექსის სათაურიც შესაძლოა ხელნაწერის (თუ კრებულის) სახელწოდებიდან მომდინარეობს, ხოლო სათაური *ვეფხის ტყავი*

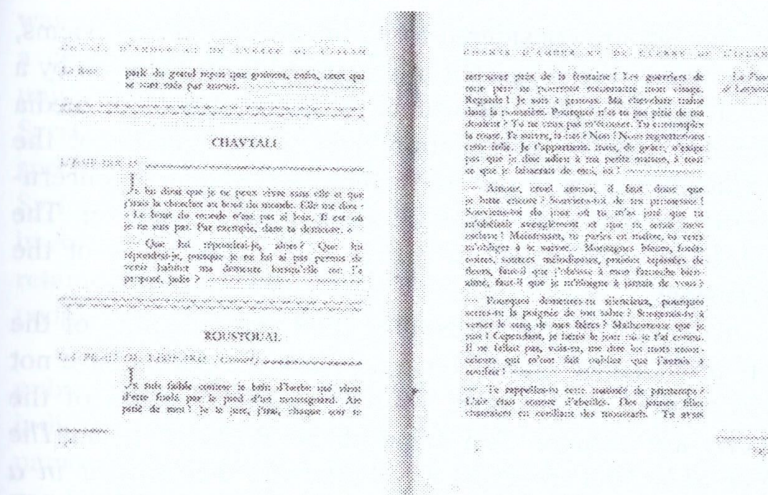
ქართული ვეფხისტყაოსნის თარგმანად შეიძლება იქნას მიჩნეული, – თავდაპირველად ამგვარად თარგმნიდნენ რუსთველის პოემის სათაურს მკვლევარებიც და მთარგმნელებიც.

ასე რომ, საფუძვლიანი ეჭვის შეტანა ფ. ტუსენის პუბლიკაციის ჭეშმარიტებაში, ნაადრევია. მეორე მხრივ, არც ისაა სასურველი, რომ ფრანგული თარგმანით გამოქვეყნებული რუსთველისეულად მიჩნეული ლექსი ამთავითვე ჩავთვალოთ ჩვენი პოეტის შემოქმედების ჭეშმარიტ კუთვნილებად. საკითხი საკვლევეა. ამ ფაქტის მიჩქმალვა ან გაუზრალოება არ შეიძლება.

წინამდებარე პუბლიკაციის მიზანია ამ საკითხისადმი ინტერესი გავაქტიუროთ. კვლევა-ძიება უნდა განახლდეს როგორც არაბულ და სირიულ წიგნთსაცავებში, ასევე საზღვარგარეთის დიდ ბიბლიოთეკებში; როგორც მკვლევართა საგანგებო ჯგუფების მიერ, ასევე პრობლემით დაინტერესებულ მოგზაურთა თუ მოყვარულთა მიერ. რუსთველი არა მხოლოდ ქართული მწერლობის, არამედ მსოფლიო ცივილიზაციის დიდი მოვლენაა. მისი შემოქმედისადმი ინტერესი თანამედროვე ეპოქის ვალია.

რუსთველისეულად მიჩნეული ლექსის ფრანგული ტექსტი ქვეყნდება კრებულიდან: “Franz Toussaint, *Chants d'Amour et de Guerre de l'Islam*”, მარსელი, 1942. პირველი ქართული თარგმანი ამოღებულია მიმოხილვიდან, რომელიც გამოქვეყნებული იყო ჟურნალ „საქართველოში“, №1, იანვარი, 1944, ბერლინი, გვ. 53. მიმოხილვის ავტორია ვინმე ბ. ვარდანი. მეორე ქართული თარგმანი შესრულებულია მ. მამულაშვილის მიერ; ამოღებულია ჟურნალ „დროშიდან“, №11, ნოემბერი 1959, თბილისი, გვ. 10 (სტატია: მიხეილ მამულაშვილი, „რუსთველის უცნობი ლექსი“).

რედაქტორი

The Mystery of the Unknown Poem by Rustaveli

The present issue of the Journal introduces a French translation of the unknown poem considered to be written by Rustaveli along with Georgian translation performed from that French original. The French translation of the poem caused a lot of controversy among Georgian scholarly circles and mass media in the 20th century.

A compilation of poems translated from Arabic into French titled as “The Islamic Songs of War and Love” was published in 1942 in Marseille. The translator as well as the editor of the book was Franz Toussaint. The compilation includes prosaic translations of Arabic, Persian, Afghan, Belujistan, Altarian, Turkish, Egyptian, Maroconian, Hogarian, Cherqezian and Georgian poems with the following subtitle – “Géorgie”.

The Georgian part of the book includes four poems: Prince Zoumali *La Rose*, Chavtali *L'Embarras*, Roustoual *La Peau de Léopard*, Anonime *Nuit*. However, the poems have not been identified by Georgian sources and only Rustaveli